

FERA LEPINGUJUHISED REŽISSÖÖRIDELE

Milleks vajab režissöör lepingujuhiseid?

Režissöör on filmi valmimisel kõige olulisem loominguline jõud, kes puhub filmikeele ja dramaturgiaga stsenaariumile elu sisse ning tagab kunstiliselt ühtse tervikteose loomise. Filmi tegemiseks vajab iga režissöör partnerina produtsenti, kes vastutab finants- ja administratiivse töö eest. Režissööri ja produtsendi tõhus koostöö on iga filmi jaoks hädavajalik. Loomingulisse meeskonda kuulub veel ka stsenarist, kes on režissööri peamine partner. Antud dokument pakub toetust juriidiliste probleemide ennetamiseks, mitte ei keskendu loomingulistele küsimustele.

Euroopa seaduste kohaselt on kõigil filmi- ja telerežissööridel oma teosele autoriõigused, mida sageli jagatakse produtsendi või rahastajaga. Režissööride tugev õiguslik staatus peaks olema lepingutega tagatud. Praegu on aga režissööride õigused tugevalt kaitstud vaid Prantsusmaal ja mõnes Põhjamaa riigis.

Need lepingujuhised on mõeldud Euroopa režissööridele selleks, et nad teaksid oma õigusi ja saaksid sõlmida endale kasulikuid lepinguid. FERA eesmärk on suurendada Euroopa režissööride teadlikkust oma õigustest ning ühtlustada õigusi ja lepingutingimusi, luues ühtselt aktsepteeritud tava, ennekõike filmide puhul, mida rahastatakse riigieelarvest.

Siiski ei ole need juhised mõeldud ainult režissööridele. Tahame, et Euroopa produtsendid, rahastajad ja meediajuristid väärtustaksid režissööride õigusi. Lepingujuhised ei soosi mitte ainult režissööre, vaid aitavad säästa raha, muudavad filmitootmise efektiivsemaks ja kaitsevad valminud teost kahjuliku sekkumise eest.

Praegusel ajal, mil eelarved on surve all ja veebipiraatlus vohab rohkem kui kunagi varem, peavad režissöörid ja produtsendid filmi loomiseks ja levitamiseks tegema tihedat koostööd, et Euroopa filmikunst säiliks ning olema ka ülejäänud maailma publikule kättesaadav.

Piers Haggard

FERA täitevkomitee asepresident ja esimees

SISUKORD

1. Lepingu sisuelementide loetelu..... 3

Ülevaade kõigist elementidest, mida iga režissööri leping peaks sisaldama.

2. Lepingutingimused..... 6

Lepingusätted, sõnastused, definitsioonid ja tingimused, mis on FERA hinnangul režissööride õiguste kaitsmiseks ja nende loomeprotsessi hõlbustamiseks vajalikud. Mõnes riigis on paljud neist lepingutingimustest juba tavapärased, ent teistes riikides jällegi puudulikud ja vajavad kindlaks määramist. Juhendi eesmärk on režissööre lepingulistel läbirääkimistel aidata.

3. Režissööri varalised õigused..... 13

Peamised filmi kasutamisega seotud varalised õigused ja juhised, kuidas režissöörile varaliste õiguste kasutusse andmise eest tasuda.

4. Režissööri isiklikud õigused..... 19

Õigused, mis tagavad režissöörile võimaluse teostada oma töö kõrgeimal loomingulisel tasemel.

2., 3. ja 4. osa klauslid vastavad üldjoontes 1. osas sätestatud järjekorrale.

1. LEPINGU SISUELEMENTIDE LOETELU

Igas riigis peavad režissööri lepingus olema selgelt sätestatud alltoodud punktid ja klauslid. Oluline on eristada režissööri töösuhtele kohaldatavaid sätteid (palk, tingimused jne) ning varaliste õiguste üleandmist (litsentsitasud ja litsentsitingimused). Mõnes riigis (nt Prantsusmaal) on režissööri töösuhte ja filmitootjale/produtsendile litsentsi andmise jaoks eraldi lepingud.

Lepingu pooled ja nende kontaktid

Filmiproduksioonifirma/tööandja

Finantseerija/studio (kui on erinevad)

Produtsent

Režissööriga varem kooskõlastatud kontaktprodutsendi nimi

Režissööri nimi

Režissööri ettevõtte (kui on asjakohane)

Režissööri agent või seaduslik esindaja

Projekt

Tööpealkiri

Lähtematerjal (olemasolu korral)

Kavandatud pikkus

Peamine sihtgrupp

„Pay or play” kokkulepe (kokkulepe režissööri tasustamise kohta juhul, kui projekt ei lähe käiku või on ootel)

Eeldatav eelarve

Tervise ja ohutuse vastutus

Lepingu kestus

Alguskuupäev

Lepingu põhietapid (arendus, tootmine, järeltootmine)

Lepingu tähtaeg

Eksklusiivsus (kas režissöör on seotud ainult konkreetse projektiga või võib teha ka teisi projekte sama töö ajal)

Töötunnid/tööpäevad

Puhkus ja puhkepäevad, puhkusetasud
Rasedus- ja sünnituspuhkus / isapuhkus (kui on asjakohane)
Lepingu peatamise ja lõpetamise sätted

Režissööri töötasu

Filmi lavastamise tasu
Tasu maksmise etapid
Tasu maksmise kord, kui tasu maksmine peaks viibima
Tingdeponeerimine (raha deponeeritakse, kuniks saabuvad kokkulepitud maksetingimused)
Päevarahad
Maksed pensionifondi (kui see on olemas)
Tasu maksmine projekti arendamise perioodil või olukorras, kus projekt on peatatud

Režissööri ja produtsendi tööülesanded

Režissööri ja produtsendi vastutusvaldkonnad ja tööülesanded

Kohalduv õigus ja kohtualluvus

Lepingule kohaldatav õigus
Vaidlust lahendav kohus (kohtualluvus)

Tiitrid

Kuidas on režissööri nimi tähistatud filmis, programmis või filmi reklaamimisel

Režissööri varaliste õiguste üleandmine (Vaata „Juhised, osa 3”)

FERA leiab, et kõik üleantavad varalised õigused tuleks lepingus eraldi loetleda kas üksikshaaval või kogumis, määratledes selgelt, mis tingimustel õigused üle antakse ja kuidas õiguste eest tasutakse.

Varaliste õiguste üleandmise eest tasumine

Iga varalise õiguse eest, mida soovitakse kasutada, tuleb režissöörile tasuda. Tasustamise kord tuleb lepingus selgelt kokku leppida: kas tasutakse otse režissöörile, kollektiivsele esindusorganisatsioonile või agendile. Samuti tuleb kokku leppida selles, kuidas on režissöörile tagatud ligipääs eelarvele ja teose kasutamise viisidele, et režissööril oleks ülevaade teose kasutamise ja teenitud tulude kohta.

Režissööri isiklikud autoriõigused (Vaata „Juhised, osa 4“)

Selleks, et täita režissööri ülesandeid, on režissööril vaja isiklike autoriõiguseid. Isiklikud autoriõigused moodustavad olulise osa režissööri lepingust ning FERA on pühendunud sellele, et isiklikud autoriõigused oleksid lepingus määratletud ja säiliks režissööril, see on ka parima produktsiooni huvides. Isiklikud autoriõigused kuuluvad režissöörile kui füüsilisele isikule ja neid ei ole võimalik loovutada. Kui leping puudutab ka isiklike autoriõigusi, siis tuleb need selgelt määratleda.

Allkiri ja kuupäev

Lepingu peavad allkirjastama kõik osapooled.

Lepingu memorandum (valikuline)

See on valikuline Ameerika Režissööride Gildi kasutatud lühike märgukiri, mis võtab kokku peamised produtsendi/tööandja ja režissööri vahel sõlmitud lepingutingimused. See võib olla kasulik juhtudel, kui juristidel või esindajatel võib kogu lepingu vormistamine võtta kaua aega. Lepingu memorandum saadetakse koos eelarve põhiteabega (kirjeldatud eespool) režissööri esindajatele lepingu sõlmimisel, võimaldades režissööril detailsema lepingu ettevalmistamise ajal tööd turvaliselt alustada. Kui leping on allkirjastatud, hakkab see kohe asendama lepingu memorandumit.

MÄRKUS. Kes on produtsent?

Sõnal „produtsent“ võib lepingus olla palju tähendusi. Siinsete juhiste eelduseks on olukord, kus režissööri palkab kas a) produtsent, kes on ka varaliste õiguste omanik või b) õigusi omav ettevõtte, finantseerija või „studio“, kes määrab isiku (produtsendi), kes nende antavate vahenditega toodab filmi. Seetõttu nõuab FERA, et lepingus tuleb alati täpsustada konkreetne produtsent, st tegelik isik, kelle jaoks režissöör filmi lavastab.

Väikse eelarvega filmide puhul võib režissöör olla mõnikord ka ise filmi produtsent ja/või liikuma panev jõud, ilma et ta oleks tingimata enamiku varaliste õiguste omanik. Režissööril võib olla õigus produtsenti palgata ja vallandada. Sellistel juhtudel ei kohaldata siinsete juhiste teatud sätteid. Sellist tüüpi suhteid käsitleme eraldi juhistes.

2. FERA LEPINGUTINGIMUSED

Alljärgnevalt on välja toodud lepingutingimused, mis FERA arvates peaksid selgelt ja arusaadavalt sisalduma igas režissöörilepingus. Mõnes EL-i riigis on paljud neist tingimustest tavapärased; teistes aga vajaksid siinsete juhiste põhjal täpsustamist. Juhise 2. osas toodud tingimused täpsustavad juhise 1. osas toodud lepingu sisuelemente.

Tingimused

Leping või selle memorandum peab täpsustama, kas selle eelduseks on rahastuse saamine, filmistaari kaasamine või muud tingimused, mis tuleb selgelt välja tuua.

„Pay or play” sätted pakuvad režissöörile teatud õiguslikku tagatist, kuna talle makstakse töötasu täies mahus, isegi kui ta projekti ei tee.

Režissööril peab olema võimalus „Pay or play” lepingut sõlmida, kui mõni muu projektis osaleja selle sõlmib.

Stsenarist-režissöör või projekti algataja võib kokku leppida „Pay or play” tingimuses, st lepingulises õiguses filmi luua ja sellest eest tasu saada.

Lepingupooli puudutav teave

Kui projekti algataja on produtsent, tuleb enne režissööriga lepingu allkirjastamist avaldada režissöörile kõik asjaolud, mis võivad tema tööd mõjutada (nt filmistaaride kaasamine, eelarve, kohustused stsenaaristi ees, lähtematerjali kasutamise õiguslikud aspektid jne).

Eelarve

Režissöör on kohustatud töötama kokkulepitud eelarve piires.

Režissöörile peab olema tagatud eelarvele täielik juurdepääs.

Eelarve muudatused tuleb režissööriga läbi rääkida.

Režissöörile peab olema tagatud eelarve või selles läbiviidud muudatustega tutvumiseks ja nendele reageerimiseks mõistlik aeg.

Lepingu kestus

Arendus

Arenduse etapis on soovitatav sõlmida eraldi leping, kus on ära toodud kindel arenduse lõpu kuupäev ja tasu.

Arenduse etapi lepingus peab režissöörile olema tagatud õigus filmi lavastada, märgitud eeldatav alguskuupäev ja leppetrahv olukorras, kus režissööri ei valita filmi lavastama.

Minimaalne lepingu kestus

Olukordades, kus režissööri töö on tugeva ajagraafiku surve all, nt teleproduksioon, tuleks täpselt määratleda minimaalne lepingu kestus ja selle ületamise korral leppida kokku lisatasus.

Lepingu põhietapid

Ettevalmistusperiood

Filmivõtted

Monteerimine kuni lukus montaažini

Filmi muusika, helidisain ja värvimääramine

Filmi üleandmine, turundamine ja väljatoomine

Filmi levitamine

Ainuõiguse etapid

Täpsustage, kas režissööril on

- i. Ainuõigus konkreetset projekti lavastada
- ii. Eelisõigus projekti lavastada
- iii. Lavastada projekt sõltuvalt režissööri saadavusest

Kui soovitakse, et režissöör oleks seotud ainult konkreetse projektiga, siis tuleb selle eest tasuda rohkem.

Lepingu pikendamine

Lepingu pikendamine pärast lepingu lõppemist tuleb alati eraldi läbi rääkida.

Pikendatud leping võib olla tasustatud või tasustamata, sõltuvalt esialgu kokkulepitud tasust.

Töötunnid/tööpäevad (võivad riigisiseste seaduste lõikes erineda)

Tervislikel ja loominguilistel põhjustel on alati eelistatav viiepäevane töönaädal.

Kuuepäevane töönaädal on lubatud eritingimustel või võtte lokatsioonilistel põhjustel.

Soovitav võttepäev võib olla maksimaalselt 10 tundi, välja arvatud erikokkuleppel meeskonnaga (režissöörid töötavad alati palju kauem).

Pühad ja puhkepäevad, puhkusetasud

Pühad ja puhkused, mis on tagatud näitlejatele või meeskonnale, peavad olema tagatud ka režissöörile.

Puhkepäevad võivad olla tasustatud või mitte, sõltuvalt kohalikust tavast ja seadusandlusest.

Sünnituspuhkus/isapuhkus

Tuleb tagada riigisisese õiguse või omavahelise kokkuleppe alusel.

Töötervishoid ja tööohutus

Produtsent koos esimese assistendi või tegevprodutsendiga vastutab töötervishoiu ja ohutuse eest. Režissööri vastutuse ulatus töötervishoiu ja ohutuse eest tuleb lepingus kokku leppida.

Lepingu peatamine

Ühtegi režissööri ei tohi tagandada ilma mõjuva põhjusega ja eelneva kirjaliku teavitusega.

Vääramatü jõu tõttu režissööri tagandamine või lepingu lõpetamine ei ole üldjuhul lubatud, välja arvatud siis, kui lepingu jätkamine ei ole ilmselgelt võimalik ja ka kõik teised olulisemad meeskonnaliikmed tagandatakse.

Režissöörile tuleb kuni lepingu peatamise või lõpetamiseni tasuda kõik kokku lepitud töötasud, kasumiosad ja varaliste õiguste litsentsitasud.

Ennistamine

Režissöör tuleb tööle ennistada kohe, kui vääramatü jõu aluseks olnud asjaolu on ära langenud või muu lepingu peatamise põhjus on möödunud.

Lõpetamine

Kui leping lõpetatakse muudel juhtudel kui režissööri suutmatuse, kohustuste täitmata jätmise või vääramatü jõud, tuleb režissöörile maksta kogu tasu, kasumiosa ja litsentsitasu, milleks tal oli lepingu alusel õigus.

Lepingu lõpetamisele režissööri suutmatuse või kohustuste täitmata jätmise tõttu, peab eelnema kirjalik hoiatus koos võimalusega nn viga parandada.

Töötasu

Režissööri töötasu peab moodustama vähemalt 3-4% eelarvest, ulatudes kuni umbes 10%-ni, sõltuvalt režissööri staatusest ning lepingu kestusest ja liigist.

Töötasu makstakse ainult filmi lavastamise eest ja see ei sisalda litsentsitasu.

Kui eelarve pärast lepingutingimuste kokkuleppimist suureneb, peaks töötasu suurenema proportsionaalselt eelarve suurenemisega.

Töötasu arvutamisel tuleb arvestada kuue tööpäevaga nädalas.

Päevatasu moodustab vähemalt 1/5 nädalamäärast.

Märkimisväärne osa töötasust tuleb enne filmivõtete algust paigutada turvalisele pangakontole (Ühendkuningriigis ja USA-s nimetatakse seda tingdeponeerimiseks).

Töötasu maksmise etapid

Kui ei ole kokku lepitud teisiti, tuleks maksed jaotada lepinguetappide vahel, sealjuures esialgsed maksed võiksid olla suuremad kui hilisemad.

Tasu maksmise edasilükkamine või „investeeringud“ (kui on asjakohane)

Režissööri töötasu maksmist võib edasi lükata vaid samal määral kui produtsentide ja teiste meeskonnaliikmete tasustamist.

Juhul kui tasu maksmine lükkub edasi, tuleb see esimesel võimalusel teistega samadel tingimustel hüvitada.

Töötasu maksmise edasilükkamine võib anda režissöörile õiguse nõuda suuremat kasumiosa või kaasprodutsendina osalust projektis.

Päevaraha ja/või komandeeringutasu

Päevaraha maksmine on produtsendi kohustus ja see ei tohi olla väiksem kui produtsendi ja peaosatäitjate päevaraha, välja arvatud kuulsamate filmistaaride puhul.

Režissööri tehtud kokkulepidud kulud tuleb kuludokumentide esitamisel viivitamatult režissöörile hüvitada.

Pensionifond

Tööandja peaks lisaks riiklikele sotsiaalkindlustusmaksetele tasuma kokkulepidud tasu režissööri pensionifondi.

Käsiraha (tuleb tasuda enne filmitootmise algust või lepingu peatumisel)

Režissööril on õigus saada tasu, kui ta seob end konkreetse projektiga ning loobub seepärast teistest projektidest.

Järfilmid, eellod, uusversioonid, *spin-off*-filmid jms (vt ka jaotist „Õigustega seotud maksed“)

Algsel režissööril peaks olema õigus lavastada mis tahes järjefilmi või eellugu. Kui režissöörile seda ei pakuta, tuleb režissöörile järjefilmi/eelloo eelarve põhjal tasu maksta.

Algne režissöör peab uue versiooni loomise korral saama tasu eelarve alusel.

Kui filmi põhjal valmib telesari või vastupidi, peab režissöör saama lepingus täpsustatud lisatasu.

Auhinnaraha

Filmi teenitud auhinnaraha või auhinnad kuuluvad režissöörile, kui pole kokku lepitud teisiti.

Tiitrid

Režissööri õigus olla ekraanil või mujal ära märgitud režissöörina peab olema lepingus selgelt määratletud. See kohustus tuleb ka isiklikust autoriõigusest autorsusele. (vt 4. osa)

Ekraanil olevad tiitrid

Režissööril on õigus eraldiseisvale soolotiitrile viimasena enne tegevustiku algust algustiitrites või esimesena pärast filmi lõppu lõputiitrites.

Kui see on asjakohane, tuleb režissööri tiiter kuvada: „...’i film“ või „filmi lavastas...“.

Kui see on asjakohane, tuleb kuvada „Filmi stsenarist ja lavastaja...“.
(Stsenariumi kirjutamine toimub eraldi lepingu alusel.)

Režissööri tiitri kirjasuurus ei tohi filmi pealkirja ja muude tiitrite suhtes olla väiksem kui teiste peamiste meeskonnaliikmete oma.

Režissööril on õigus eemaldada oma nimi tiitritest ja nõuda kahjuhüvitist, kui filmi on ümbermonteeritud ilma tema nõusolekuta.

Muud tiitrid

(Tasulised reklaamid, reklaamtahvlid, veeb, DVD-d, plakatid, kirjalikud materjalid jne)

Režissööri nimi tiitrites peab olema piisavalt suur, et see oleks hõlpsasti loetav, ja vähemalt sama suur või siis filmi pealkirja suhtes oma asetuse ja mõõtmete poolest sama väljapaistev kui mis tahes muud tiitrid.

Produtsendil on a) kohustus nõuda kolmandatelt isikutelt režissööri nime lisamist tiitritesse ja b) kohustus mõistlikus ulatuses selle täitmist nõuda ning täitmata jätmise korral puudusi parandada.

Filmiklippide kasutamine

Filmist klippide kasutamiseks tuleb saada režissöörilt nõusolek ning tema nimi peab olema ära märgitud.

Režissööri ja produtsendi ülesanded

Režissöörilt saab nõuda vaid ühe produtsendiga töötamist (kontaktprodutsent), kes tuleb lepingus ära nimetada.

Režissöör

Võtab üldise kunstilise vastutuse filmi eest; töötab koos produtsendiga välja kokkulepitud eelarve piires optimaalseima aja, personali ja seadmete kasutamise; kui režissöör ja stsenaariumi autor on erinevad, töötab ta koos stsenaaristiga (vajadusel koos produtsendiga) välja filmi stsenaariumi; valib koos kunstnikuga võttekohad (vajadusel koos produtsendiga), juhendab ainuisikuliselt näitlejate valikut ning nende etteasteid, filmivõtteid ning salvestamist; koordineerib montaaži ning kogu järeltootmise protsessi.

Produtsent

Võtab filmi eest rahalise ja administratiivse vastutuse; osaleb mitmete kunstiliste küsimuste arutamisel. Lisaks produtsendile on ka režissööril on teatav rahaline vastutus.

Produtsent ja režissöör

Produtsent ja režissöör kohustuvad üksteisega nõu pidama kõigis olulistes filmi puudutavates küsimustes, sealhulgas stsenaarium, näitlejad, formaat, pikkus, värvitoonid, filmimisstiil, tsensuur, eelarved, tootmiskava, võttekohad, filmilabor, pealkiri, järeltootmine, muusikaline taust, helimontaaž, filmi väljatoomise planeerimine jne.

Produtsendid/kaasprodutsendid (olemasolu korral)

Nende vastutusala tuleb lepingus määratleda, täpsustades, et nad ei tohi sekkuda režissööri tegevusse ega tema koostöösse kontaktprodutsendiga.

Režissöör ja produtsent otsustavad üheskoos

Kõik eelarve aspektid, mis puudutavad režissööri.

Ajakava (produtsendi kontrolli all oleva eelarve põhjal).

Näitlejate põhikoosseis ja meeskond. Režissöörile jääb viimane sõna loominguliste meeskonnaliikmete valikul, produtsendile aga administratiivliikmete valikul.

Režissööril on ainuisikuline õigus valida operaator ning režissööri esimene assistent (1-st AD).

Promoklipid / elektrooniline pressipakett (fotod filmist, sünopsised, tutvustused jne), juurdepääs võtteplatsidele, lavastajat sisaldavate kaadrite valik.

Filmi lõppversioon

Põhjamaades ja veel mõnes riigis on režissööril täielik kontroll filmi kunstilise poole üle, mille hulka kuulub ka filmi lõplik monteeritud versioon. Sellist korraldust eelistab ka FERA. Mõnedes riikides peavad lõppversiooni heaks kiitma nii režissöör kui ka produtsent. Teistes riikides aga on lõppversioon lepingu põhjal produtsendi/rahastaja kontrolli all. Viimast varianti FERA ei soovita.

Kohaldatav õigus ja kohtualluvus

Leping peab sisaldama sätet selle kohta, mis riigi õigust lepingule kohaldatakse ja mis kohtus vaidlused lahendatakse.

Lepingus tuleks täpsustada ka filmitootja/produtsendi ettevõttes olulist mõjuvõimu omava isiku nimi, kellega režissöör võib produtsendiga suhtluse katkemise korral usaldusväärses keskkonnas erapooletult rääkida.

3. VARALISED ÕIGUSED

Filmi loomisega tekivad režissööril oma loomingule varalised õigused. Lepingus tuleb välja tuua produtsendile või rahastajale üle antavad varalised õigused ja tasu õiguste üleandmise eest. FERA soovitab filmitegijatel üle antud õigused tagasi saada, kui produtsent rikub peamisi lepingulisi kohustusi. Režissööri huvides ei ole see, et eelduslikult lähevad kõik varalised õigused üle produtsendile, mistõttu tuleb õiguste üleminekus täpselt kokku leppida.

Varaliste õiguste üleandmine

Varalisi õigusi võib määratleda ja rühmitada väga erineval viisil. Allpool on ära toodud lühike loetelu kõige olulisematest varalistest õigustest. Saksamaal ja Suurbritannia televisioonis sisaldab lavastustasu esmase kasutusõiguse tasu (Saksamaal „Esmane õigus“).

Kino

Filmi esitus kohalikes kinodes ehk kohalik kinolevi

Filmi esitus välismaa kinodes (tavaliselt jagatakse riikide või nende rühmade kaupa) ehk rahvusvaheline kinolevi

Filmi esitus muudes avalikes kohtades (nt muudel platvormidel kui kinolevi, üksiklinastused, bussi-, laeva- ning lennuliinidel jne)

Televisioon

Esitus kohalikus televisioonis, sealhulgas vabalevis

Esitus tasulises kaabeltelevisioonis, tasuline vaatamine, sündmuspõhine maksustamine, nõudevideod, taasedastus kaabellevis, satelliittelevisioon, hotellid jne

Esitus välistelevisioonis (USA)

Esitus välistelevisioonis (muu maailm, tavaliselt eri alajaotustega)

Esitus Euroopa kaabeltelevisioonis

Isiklikuks otstarbeks

DVD ja arvutimängud

DVD-de laenutamine, müük ja/või rent (sh kõik tulevased formaadid)

Arvutitoega meediumid ja videomängud (CD-ROM, CD-I ning sarnased süsteemid jne)

Digitaalne/internet

Digitaalne ja/või interneti vahendusel edastamine/kättesaadavaks tegemise õigus (nt voogedastus, allalaadimine, üleslaadimine, ajanihkega televisioon, lairibaühendus, nõudevideod, elektroonilisel teel toimuv müük jne)

Kõik mobiilsed videoseadmed ja formaadid (nutitelefon, sülearvutid, tahvelarvutid jne)

Muu

Täiendavad ning lisateosed ja/või filmiga seotud tooted (nt reklaamkaup ja/või multimeedia tooted)

Filmi turustamine, esitlus ja/või reklaamimine (sh trailerite, reklaami, turustamise, elektrooniliste pressiteadete ja reklaamfilmide, näiteks „kulisside taga“, „filmitegemise tagamaade“ vms videote ja programmide abil)

Uusversiooni loomise õigused (filmid, telesarjad jne)

Järje- ja eellood

Spin-off-filmid

Videoklipid

Filmimuusika müük

Hariduslikel eesmärkidel salvestuste tegemise õigus (sageli seadusega määratud, pole lepingu osa)

FERA vaated varaliste õiguste üleandmisele

Ideaaljuhul ei tohiks õiguseid loovutada kohe ja igaveseks. Varalised õigused võib litsentsida või loovutada kokkuleppel ning FERA eelistatud maksimaalne lepinguperiood on 30 aastat, pärast mida võiksid varalised õigused liikuda tagasi filmitegijatele: režissöörile, stsenaristile, heliloojale ning mõnel juhul ka produtsendile.

Kohene ja igavene õiguste loovutamine pole vastuvõetav. Režissööri õigused võib üle anda ühe kaupa, rühmadena või kõik korraga, kuid iga õigust või õiguste rühma, selle üleandmise meetodit, tingimusi ning tasu peab lepingus täpsustama. (Vt allpool „FERA õiguste kontrollnimekiri“)

Kõigi varaliste õiguste eest, mis puudutavad teose kasutamist, paljundamist, esitlemist, kopeerimist, levitamist, väljastamist, eksponeerimist, müüki, rentimist, reklaamimist, litsentsimist ja/või muud turustamist tuleb maksta tasu.

Režissööril säilivad kõik õigused, mille üleandmist pole režissöör oma allkirjaga kinnitanud. Ühtegi tulevikus tekkivat õigust ei saa lugeda kohe üleantuks. Kui riiklik seadusandlus seda võimaldab, peaks leping seda piirama.

Igasugust eeldust, et filmi varaline õigus teha teos üldsusele kättesaadavaks, läheb kohe üle, tuleks lepingus välistada, nagu ülalpool oli kirjeldatud.

Isegi sellistes riikides nagu Saksamaa ja Itaalia, kus riiklik õigus näeb režissööridele ette õiguse saada teose üldsusele kättesaadavaks tegemise eest õiglase hüvitis, on siiski soovitatav sõlmida lepingutingimus, et tasu teose üldsusele kättesaadavaks tegemise eest oleks ka tegelikult õiglase ja proportsionaalne.

Praktika, nagu see eksisteerib Austrias, kus režissööridel puudub õigus „õiglasele tasule“, on täiesti vastuvõetamatu.

Kui produtsent rikub lepingutingimusi ja ei tooda filmi lõpuni, ei tee filmi üldsusele kättesaadavaks või ei levita seda kokkulepitud aja jooksul või ei suuda filmi müüa või ei esita infot filmi teenitud tulu kohta, lähevad varalised õigused tagasi režissööridele.

Režissööri varalised õigused omav produtsent või finantseerija peaks võtma kohustuse esitada filmi või teleprogrammi originaalkoopia riigi filmi- ja meediaraamatukogule ning säilitama kvaliteetse algkoopia režissööridele teadaolevas kohas.

Euroopa Liidu isiklikuks otstarbeks koopiade ja haridussalvestuste tegemise ning kaabellevi kaudu taasesitamise õigus tuleb alati säilitada, sõltumata sellest, millised varalised õigused on loovutatud.

Varalised õigused ja litsentsitasud

Selgus varalistes õigustes ja litsentsitasudes on alatasustatud ameti puhul väga oluline. Allpool on välja toodud kõige tavalisemad tasustamisviisid koos näidetega. Mõned põhinevad autorile soodsal riiklikul seadusandlusel; teised on paika pandud õigusnormidega (sageli Euroopa Liidu direktiividega) või on loodud läbirääkimiste tulemusena. Suurt hulka tasusid koguvad kollektiivse esindamise organisatsioonid, teisi kogutakse esindajate kaudu või autoriõiguste omaja kaudu.

Müügi protsessis või kasumi jaotamises osalemine

Protsent piletimüügi tulust

nt Prantsuse CNC kinopileti maksustamine SACD-lepingu alusel (koos ettemaksega)

Protsent DVD- ja voogedastuse müügi hinnast SACD-lepingu alusel (koos ettemaksega).

Protsent registreeritud müügitulust pärast kulude maha arvamist

nt USA mängufilmide maksed Ameerika Režissööride Gildi lepingu alusel. (1,8% müügitulust pärast 40% levitamiskulusid)

Protsent teenitud kasumist või produtsendi kasumist (tavaliselt neto, mitte bruto).

Väga levinud on tasud, mis makstakse pärast erainvesteeringute ja väljalaskekulude katmist nt Taani filmitasud

Tasud kord kvartalis esitatud kasutus- ja müüginäitajate põhjal
nt Suurbritannias TV litsentsitasud

Riigisisesed lepingud

Litsentsitasu või teenitud kasum, mis põhinevad kollektiivse esindusorganisatsiooni või ametiühinguga tehtud lepingutel, nt USA-s filmi ja televisiooni teenitud kasum.

Riiklikul tasandil kehtestatud tasude kogumise meetodid

- i. Telesaadete õiguste maksed Prantsusmaal SACD / televisiooni lepingute alusel (koos ettemaksuga)
- ii. Voogedastuse maksed Prantsusmaal SACD / turustaja lepingute alusel
- iii. Saksa avalik-õiguslike rahvusinghäälinguorganisatsioonide, ametiühingute või gildi lepingute alusel

Otsekohalduvad seadused

Euroopa Liidu rendi- ja laenutamiseõigused

Euroopa Liidu kaabellevi kaudu edastamise ja isikliku koopia tegemise õigused riikliku maksuskeemi põhjal

Läbirääkimiste teel kokkulepitud

Kasumiosa (vt ka 3)

Litsentsitasud, mis põhinevad omavahelisel kokkuleppel (vt „FERA õiguste kontrollnimekiri“ allpool)

Tasude edasilükkamine või „investeerimine“

Edasilükatud tasu tuleb maksta samadel tingimustel, mis on kokku lepitud teiste osapooltega. Või tagada sama suur osalus kasumijaotuses.

Tulemustasu (Taani, Saksamaa, Suurbritannia, USA)

Põhineb näiteks kassatulul või eelarve ülejäägil

Järjefilmide maksed ja tuletatud teose tasu

Uusversioonid (*remake*'id)

Koondtasud filmi kasutamise eest peaksid olema ajaliselt ja ulatuselt piiratud. nt videoklipid Taani lepingutes

FERA seisukohad varaliste õiguste eest tasumise kohta

Autorikesksed autoriõiguse seadused muudavad õiguste eest tasumise hõlpsamaks, nagu näiteks Taanis, Prantsusmaal, Hispaanias, Itaalias ja Poolas. EL-i parlamenti ja üksikuid riike tuleks survestada, et luua autoreid soosivaid seadusi.

Selliste õiguste nagu rentimis- ja laenutamiseõiguse eest maksmist ei tohiks arvestada režissööri töötasu sisse. (Suurbritannia ja Saksamaa on selle poolest erandid.)

FERA eelistab müügitulu või kasumijaotamise asemel kindlaid ettemakseid.

Head ja tugevad lepingud tagavad režissöörile iga varalise õiguse üleandmise kohta tasu. Näiteks sisaldab SACD-leping kolme tasusaamise viisi.

Järgnevad tingimused lepingus on vajalikud, et tagada režissöörile varaliste õiguste üleandmise eest maksimaalset tasu.

- i. Otsemakse režissöörile filmitootja või kollektiivse esindamise organisatsioonide kaudu.
- ii. Ligipääs lepingutele ja levitajate müüginäitajatele. (Tuleb kiita 2010. aastal Prantsuse lavastajate, stsenaaristide, esindajate ja produtsentide vahel sõlmitud CNC „Läbipaistvuse kokkulepet“, mis näeb ette ausate ja korrektsete müüginumbrite deklareerimist.

Kasumiosad on ohtlikud levitajate ja tootjate ebaausa raamatupidamise tõttu.

Nn produtsentide kasumiosa on eriti ebausaldusväärne. Kõik kasumiosad vajavad tugevaid lepinguid, mis tagavad režissöörile järgneva:

- i. Üks või kaks korda aastas ülevaate teose kasutamise kohta.
- ii. Kõigi teistega võrdväärse juurdepääsu raamatupidamise asjakohastele dokumentidele.
- iii. Regulaarse ülevaate kogutud tasudest ja kokkulepetest seoses teose kasutamisega.
- iv. Leppetrahvid produtsendile, kui ilmneb, et režissöör on võrreldes tegelikult teenitud tuluga alatasustatud rohkem kui 5%.

Režissööridel on õigus nõuda kollektiivse esindamise organisatsioonidelt demokraatlikku, tõhusat ja õiglast juhtimist.

FERA ÕIGUSTE KONTROLLNIMEKIRI

Siin on lühike ülevaade õigustest, lepingute kestusest ja makseviisidest, mis peaksid režissöörile andma aimu summadest, mida produtsendid pakuvad.

Kinolevi

Müük/Litsents?	Makseviis	Lepingu kestus
Esitlus kodumaistes kinodes		
Esitlus välismaistes kinodes (muu maailm)		
Esitlus teistes avalikes kohtades, nt muud platvormid peale kino, üksiklinastused, laeva- ja lennuliinid jne.		

Televisioon

Müük/Litsents?	Makseviis	Lepingu kestus
Esitlus riigiteleviisioonis, sh tasuta kaabelteleviisioonis		
Esitlus tasulises kaabelteleviisioonis, maksustamine vaatamisel, sündmuspõhine maksustamine, nõudevideod, taasedastus kaabellevis, satelliittelevisioon, hotellid jne.		
Esitlus välisteleviisioonis		

DVD/arvutimängud

Müük/Litsents?	Makseviis	Lepingu kestus
DVD-de laenutamine, müük ja/või rent (sh kõik tulevased formaadid)		
Arvutitoega meediumid ja videomängud (CD-ROM, CD-I ning samased süsteemid jne)		

Internet

Müük/Litsents?	Makseviis	Lepingu kestus
Digitaalne ja/või interneti vahendusel edastamine / kättesaadavaks tegemise õigus (nt voogesitus, allalaadimine, üleslaadimine, ajanihkega televisioon, lairibaühendus, nõudevideod, elektroonilisel teel toimuv müük jne)		
Mobiilsete seadmete kaudu edastus (nutitelefonid, sülearvutid, tahvelarvutid jne)		

Muu

Müük/Litsents?	Makseviis	Lepingu kestus
Täiendavad ning lisateosed ja/või filmiga seotud tooted (nt reklaamkaup ja/või multimeedia tooted)		
Filmi turustamine, esitlus ja/või reklaamimine (sh trailerite, reklaami, turustamise, elektrooniliste pressiteadete ja reklaamfilmide, näiteks „kulisside taga“, „filmitegemise tagamaade“ vms videote ja programmide abil).		
Uusversiooni loomise õigused (erinevad)		
Järje- ning eellugude loomise õigus		
Spin-off-filmid		
Videoklipid		
Filmimuusika müük		

4. REŽISSÖÖRI ISIKLIKUD AUTORIÕIGUSED

Teatud riikides on autori isiklikud õigused juba seadustega tugevalt kaitstud; teistes aga, kus kehtiv lepingukultuur soosib produtsente ja rahastajaid, peavad režissööri isiklikud õigused olema lepinguga reguleeritud.

Isiklikud autoriõigused ja tingimused

Režissööri loominguline vastutus eeldab, et režissöörile jäävad kõik isiklikud autoriõigused, kuigi režissöör konsulteerib paljudes loomingulistes küsimustes ka produtsendiga. Kõige rohkem eksitakse isiklike autoriõiguste vastu järeltootmises, eriti monteerimisel.

Ettevalmistus

Näitlejate lõpliku valiku peaks otsustama režissöör, peaosatäitjate puhul konsulteerides produtsendiga.

Produtsentide algatatud projektides võivad kuulsamad staarid olla juba enne režissööri liitumist paika pandud. Sellest tuleb režissööri teavitada.

Casting’uid või intervjuusid juhatab režissöör.

Osakondade juhatajate valiku esmane õigus peab jääma režissöörile.

Kui režissöör projektiga liitub, peab tal olema täielik juurdepääs stsenaariumile ning kõiki edasisi muudatusi stsenaariumis tehakse režissööri juhendamise all.

Režissöör tuleb kõigist eelarve muudatustest kohe teavitada.

Kõigi ettevalmistuste, filmivõtete ja järeltootmise ajakavad tuleb režissööriga kokku leppida. Režissöör töötab nende ajakavade piires.

Režissöörile tuleb tagada tööks vajalik transport ja vaikne privaatne ruum või kontor.

Filmivõtted

Režissöör on võtteperioodi jooksul peamine jõud, kellele jääb loomingulistes küsimustes viimane sõna.

Režissöör peab teadma kõiki ajakava muudatusi.

Režissööril peab võtete ajal olema ligipääs „mustale materjalile” iga päev ja parimal võimalikul kujul.

Platsil olevaid videomonitorid kasutatakse ainult režissööri nõusolekul ja tema kontrolli all.

Režissöör on ainus, kes nõustab monteerijat esialgse versiooni monteerimisel.

Montaaž

Keegi peale monteeriija ei saa esialgset montaaži enne režissööri vaadata, välja arvatud režissööri nõusolekul.

Produtsent või tööandja ei tohi režissööri „selja taga“ filmi monteeriida.

Režissööril peab olema piisavalt aega ilma kellegi sekkumiseta filmi monteeriimiseks ja monteeriijaga režissööri esialgse versiooni loomiseks.

Sõltuvalt ajakavast ja eelarvest ei tohiks režissöörile esialgse montaaži loomiseks eraldatud aeg kummastki väiksem olla:

- i. üks montaažipäev iga võttepäeva kohta või
- ii. 50% kogu kavandatud monteeriimisperiost alates filmimise lõpetamisest kuni lukus montaaži valmimiseni, olenevalt sellest, kumb on pikem

Režissööri esimest versiooni näidatakse produtsendile järeeltootmise alguses kokkulepitud kuupäeval.

Rahastajate ja produtsentide kommentaarid montaaži kohta tuleks kontaktprodutsendil kokku koguda ja alles seejärel režissöörile edastada.

Filmi muusika ja värvimääramine

Režissöör juhendab heliloojat, valib sobivad lood ning vastutab muusika kasutuse eest filmis.

Režissöör osaleb tavaliselt salvestusessioonidel.

Režissöör instrueerib helimonteeriijaid ning juhendab näitlejaid kõikidel järeelhelindamise sessioonidel (ADR).

Režissöör juhendab heliridade kokkusalvestust / lõpliku helimiksi loomist.

Režissöör osaleb pildi värvimääramisel, juhendab digitaalefektide loomist ja filmi lõplikku viimistlust.

Lisavõtted / teine võttegrupp (*second unit*)

Režissööril on esmaõigus olla lisavõtete lavastaja.

Kui režissöör pole kättesaadav või ei nõustu lisavõtteid tegema, tuleb temaga asendusrežissööri valikul konsulteerida.

Eelläbivaatused

Olenevalt eelarve suurusest on režissööril õigus enne montaaži lõplikult lukku panemist läbi viia kaks avalikku eelläbivaatust.

Tavaliselt tuleb režissöörile eelläbivaatusest kümme päeva ette teatada, et võimaldada heli ja pildi ettevalmistust.

Režissöörile tuleb aegsasti teada anda eelläbivaatuse aeg ja koht.

Transpordikulud eesitlusele ja tagasi tuleb kompenseerida, kui see jääb elukohast rohkem kui 50 km kaugusele.

Edasine montaaž

Režissöör peab tegema või juhendama kõiki vajalikke täiendavaid montaažitöid, sõltumata filmi väljastamise ajast. Erandiks võivad olla õigusliku ja tsensuuri eesmärgil monteerimine või reklaamide lisamine (isiklike õiguste põhjal).

Produtsent või levitaja peab tegema kõik endast oleneva, et režissööriga ühendust võtta ja kutsuda teda täiendavaid montaažitöid juhendama.

Kui režissöör ei saa kohal olla, tuleb temaga täiendava monteerimise küsimustes nõu pidada.

Täiendava monteerimise puhul võib kokku leppida lisatasu.

Üldise kunstilise kontrolli režissööridele määravates jurisdiktsioonides, kui produtsendi/rahastaja ja režissööri vahel esineb filmi lõppversiooni juures eriarvamusi, jääb režissöörile viimane sõna. Ilma režissööri nõusolekuta ei tohi täiendavat montaaži läbi viia.

Kordusvõtted (*reshoot*)

Kui režissöör kutsutakse ümberfilmimiseks tagasi, tuleks lepingutasu alusel kokku leppida lisatasu. (Kui tegu on suure lavastustasuga, ei pruugi režissöör seda alati nõuda.)

Päevatasuks arvestatakse vähemalt 1/5 nädalatasust.

Filmi koopiad, esilinastused, turundus

Režissööril on õigus valminud filmi kümnele tasuta DVD- ja/või BluRay-koopiale.

Režissööril on seaduslik õigus kasutada filmi väljavõtteid oma loomingut tutvustavates videotes DVD-l või veebis.

Režissööril on pärast filmi väljatulemist õigus filmi isiklikuks vaatamiseks ja potentsiaalsetele tööandjatele esitamiseks.

Režissööril on õigus osaleda filmi turundusprotsessis.

Režissöör peab andma enda kohta käivad biograafilised üksikasjad, mida produtsent turundamise jaoks vajab.

Produtsent tagab, et ajakirjanduse ja reklaamiesindajatele antakse režissööri kohta teavet.

Produtsent peab tegema kõik mõistlikud jõupingutused, et režissööri nimi oleks ära märgitud kõigis reklaammaterjalides.

Režissöör tuleb kutsuda suurematele esilinastustele või festivalilinastustele Euroopas ja USA-s, tema reisikulude kompensatsioon ei tohi olla kontaktprodutsendi omast väiksem.

Kõikidel promotuuridel peavad olema režissööri päevaraha, transpordi- ning majutuskulud hüvitatud mitte väiksemas summas kui produtsendi omad.

Režissööri versioon ehk *director's cut*

Riikides, kus režissööril puudub lepinguline õigus viimasele versioonile, antakse mõnikord hiljem välja režissööri versioon. Sellist versiooni võib režissööri versiooniks nimetada ainult tema kirjalikul loal.

Isiklikud autoriõigused

Isiklikud autoriõigused kuuluvad režissöörile kui füüsilisele isikule ja neid ei saa üle anda. Need kehtivad ennekõike, kuid mitte ainult, valminud filmi puhul. Isiklikest autoriõigustest loobumine on mõnes riigis lubatud, kuid see pole režissööri huvides ja seda tuleks vältida.

Autoriõigus teose puutumatus peab jääma režissöörile. Režissöörid peaksid siiski aru saama, et see võib levitajatele probleeme valmistada. FERA aktsepteerib järgmisi teleülekanne muudatusi:

Pausid reklaamide näitamiseks, olles piiratud reklaampauside sagedust sätestava Euroopa Liidu audiovisuaalsete meediateenuste direktiiviga (http://ec.europc.eu/avpolicy/reg/ivwf/advertising/shop/index_en.htm)

Et tagada vastavus siseriikliku seadusandlusega

Juriidilistel ja tsensuurilistel eesmärkidel

Kanali logo kuvamine väikselt ja diskreetselt

Õigus autorsusele tuleb kinnitada lepingus. See kinnitab režissööri filmi loojana ja toetab õigust kuvada tema nime tiitrites ja mujal.

FERA

Euroopa Lavastate Föderatsioon (FERA e. *Federation of European Film Directors*) on mittetulundusühing, mis koosneb 39 riiklikust filmi- ja telerežissööri gildist 29 Euroopa riigis. 1980. aastal Veneetsias asutatud FERA keskendub selliste põhimõtete edendamisele, mis suurendavad audiovisuaaltööstuse loomingulist, sotsiaalset ja majanduslikku võimekust. FERA toetab sõnavabadust ja meedia pluralismi ning esindab režissööride kui peamiste audiovisuaalsete teoste loojate sõltumatut häält. Režissööril kui koostööl põhineva kunstilise protsessi loomingulisel juhil lasub teose esteetilise ühtekuuluvuse ja kunstilise terviklikkuse eest lõplik vastutus. FERA kaitseb režissööri loomingulisi ja majanduslikke õigusi, mis tagavad Euroopa audiovisuaalse kultuuri mitmekesisuse. FERA peakontor asub Brüsselis.

FERA

e-post office@filmdirectors.eu

tel +32 2290 0808

koduleht www.filmdirectors.eu

Tänuõnad

Tahame tänada rahalise toetuse eest 2010. aastal järgmisi organisatsioone: Taani Filmirežissöörid, Suurbritannia Filmirežissöörid, SACD Prantsumaal, TROMB Rootsis ja VEVAM Hollandis. Mõistete ja definitsioonide eest täname organisatsioone Taani Filmirežissöörid, Ameerika Režissööride Gild, Suurbritannia Režissöörid, Iirimaa Režissööride Gild ja Societe des Realisateurs de Films. Iseäranis suur tänu meie juriidilisele nõustajale.

Juhatus: professor Bernt Hugenholtz, Borut Bernik Bogatai, Geraldine East, Sandra Piras, Florian Prugger ja Louise Worm.